

СУБ'ЄКТИ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІЗИНГОВОГО БІЗНЕСУ: ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ

Обґрунтовано склад та сутність суб'єктів лізингового бізнесу. Уточнено види економічних відносин які виникають в результаті лізингової угоди. Визначено особливості функціонування лізингових компаній

Ключові слова: лізинг, лізингові відносини, договір лізингу, суб'єкти лізингу, лізингова компанія

Постановка проблеми. Перетворення України в економічно розвинену державу вимагає запозичення й адаптації до вітчизняних реалій все більш складних фінансово-кредитних інструментів, які протягом десятиліть доводили свою економічну ефективність в країнах з розвинутою ринковою економікою. Запозичення західного досвіду у вітчизняну економіку часто супроводжується недостатнім вивченням специфічних умов функціонування економіки і проблемами в управлінні новими економічними інструментами. В даних умовах виникає необхідність вдосконалення та існуючого економічного механізму взаємодії всіх учасників лізингових відносин.

В сучасних умовах господарювання зростає роль лізингу як ефективного фінансового інструменту, який забезпечує розвиток інвестиційних процесів, сприяє збільшенню обсягів виробництва, дозволяє підвищити ефективність інноваційних процесів в країні. За таких умов зростає роль та значення наукових досліджень проблем господарських зв'язків учасників лізингових угод. Це обумовлює активізацію наукових досліджень господарської діяльності суб'єктів лізингового бізнесу від ефективності управління якою залежить розвиток як окремих підприємств так і окремих секторів національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку лізингового бізнесу та діяльності лізингових компаній стали об'єктом досліджень вітчизняних вчених, серед яких І.Я. Кулиняк, З.П. Урусова, А.І. Любогощинська, Д.В. Радько, В.М. Настас'єв, А.Г. Барабаш, Н.Ф. Ментух, М.М. Федірко, Л.А. Перетятко, Н.І. Мужук.

Викладення основного матеріалу. Нестабільність фінансового середовища вимагає активізації досліджень в області лізингових відносин. Однак вітчизняна теорія і практика на сьогоднішній день не приділяють достатньої уваги вивченню вищезазначених проблем, при цьому створюються бар'єри для впровадження та законодавчого розвитку лізингових операцій. "Розвиток лізингу є особливо актуальним для України з огляду на такі обставини. По-перше, українська економіка характеризується високим ступенем зношеності основних фондів. При цьому підприємства змушені фінансувати інвестиції переважно з власних коштів, оскільки кредити банків, кошти інститутів спільного інвестування та інші джерела зовнішнього фінансування складають порівняно невеликий відсоток від загального обсягу капітальних вкладень в економіці. По-друге, в країні недостатньо розвинутий сектор малих та середніх підприємств, насамперед через ускладнений доступ до фінансування" [1, с. 147]

Удосконалення економічного механізму управління лізинговою діяльністю в відноситься до ряду концептуальних завдань, що визначають перспективи розвитку інвестиційної політики країни в даній конкретній галузі господарювання. Вирішення цього завдання обумовлено необхідністю розробки комплексу цілей, методів і засобів її найбільш ефективної реалізації. В умовах ринкових відносин потужним фінансовим інструментом сучасної економіки стає лізингова форма капіталовкладень.

Таким чином, лізинг є вагомим інструментом розвитку економічних відносин в кожній окремій країні й крім того в умовах кризи є дієвим механізмом підтримання вітчизняного виробництва. лізинг відіграє важливу роль в економічному розвитку країн, що розвиваються. Надаючи додатковий капітал, він сприяє додатковим інвестиціям у бізнес. Це, в свою чергу, збільшує зайнятість і податкову базу та стимулює

зростання валового внутрішнього продукту. Адже, ринки, що розвиваються, отримують надзвичайні вигоди від лізингу. Лізинг сприяє економічному розвитку країни через численні і різноманітні механізми, а саме надає джерело нового капіталу для інвестицій, надає доступ до фінансування більшій кількості підприємств, розширює базу внутрішнього капіталу, створює конкуренцію традиційним банкам, заохочує до створення нових фінансових продуктів, дозволяє розвивати вторинні ринки (рис. 1).

Крім того, варто зазначити, що ринок лізингових послуг суттєво піддається впливу загальноекономічної ситуації, зокрема залежно від стану кризовості економіки, кон'юнктури фінансового і товарного ринків, ринку довгострокового позикового фінансування, первинного і вторинного ринків інвестиційних товарів. Дана залежність має місце внаслідок двоїстого змісту лізингу як форми інвестування виробничої діяльності господарств суб'єктів і як способу матеріально-технічного забезпечення виробництва.

У результаті дослідження встановлено, що лізингова діяльність, зокрема, в європейських країнах досить розвинена. Так, до теперішнього часу по джерелу Leaseurope Statistics 18 держав Європи успішно здійснюють лізингові операції, 6 з яких мають найбільшу частку лізингу в загальному обсязі інвестицій. За оцінками експертів, 40 % світового ринку лізингових послуг доводиться на європейський ринок, 40 % - на ринок Північної Америки, 15 % - Азії і решта 5 % - Австралії, Південної Америки та Африки.

Незважаючи на кризу, що вибухнула, внесок лізингової галузі в європейську економіку залишається значним. Враховуючи забезпеченість предмета лізингу, компанії йдуть на співпрацю з потенційними лізингодавцями, вдаючись до альтернативної форми фінансування своїх проектів, що в свою чергу допомагає їм утримувати позиції в кризовій економічній ситуації. Адже, лізингові компанії мають значний доступ до фінансових ресурсів, що дозволяє залишатися основним джерелом європейських інвестицій, так як лізинг є ключовим засобом фінансування більшості європейських фірм.

Найбільш значні ринки лізингу в Німеччині, Франції, Великобританії та Італії. До числа домінуючих у даний час тенденцій можна віднести посилення конкуренції на світовому ринку лізингових послуг, що виражається в пошуку нових ринкових ніш і створення принципово нових продуктів, а також широке поширення секюритизації лізингових угод, що сприяє зниженню вартості лізингу і оптимізації ризиків.

Дослідження товарної структури лізингу майна показує пріоритет машин і промислового устаткування, орендованих за договором лізингу в європейських державах і Японії. Так, за джерелом World Leasing Yearbook товарна структура в цих країнах склалася до теперішнього часу наступним чином: машини і промислове устаткування: Великобританія - 25,4 %, Німеччина - 8,4 %, Японія - 16,2 %; організаційна техніка та комп'ютери: Великобританія - 12,7 %, Німеччина - 13,0 %, Японія - 45,0 %; залізничний транспорт, судна, літаки: Великобританія - 4,7 %, Німеччина - 3,9 %, Японія - 2,8 %; вантажний автомобільний транспорт: Великобританія - 12,1 %, Німеччина - 13,0 %, Японія - 5,6 %; легкові автомобілі: Великобританія - 41,5 %, Німеччина - 58,9 %, Японія - 26,2 %; інші товарні групи: Великобританія - 3,6 %, Німеччина - 2,8 %, Японія - 4,2 %.

ЛІЗИНГ:**надає джерело нового капіталу для інвестицій**

У країнах, де лізинг тільки запроваджується, він одразу пропонує додаткове джерело капіталу, потрібного для інвестицій у бізнес в таких секторах, як виробництво, спорудження доріг, транспорт та зв'язок

надає доступ до фінансування більшої кількості підприємств

Лізингодавці часто бажать провести лізингову операцію зі сторонами, які не можуть взяти позику в банку. При цьому лізингодавці беруть на себе більший ризик, ніж банки. На більший ризик ідуть тому, що лізинг (в руках незалежних лізингодавців) не є надто зарегульованим як банківське кредитування. На більший ризик ідуть ще й тому, що в більшості країн лізингодавці, як власники лізингових активів, можуть повернути обладнання легше, ніж банки можуть позбавити права на користування закладеним майном. Таким чином, лізинг дозволяє малому та середньому бізнесу мати доступ до капіталу, який раніше був для них недоступний

розширює базу внутрішнього капіталу

Лізинг вимагає власного фінансування, яке має тенденцію мобілізувати внутрішній капітал. Значна частина цього фінансування походить з власних банківських каналів лізингових компаній. Хоча лізинговим компаніям загалом не дозволяється залучати кошти населення, але банки, які дають кредити лізинговим компаніям, звичайно ж, отримують такі кошти, і посилена потреба у позичанні від клієнтів – лізингових компаній змушує сам банк збільшувати залучення вкладів населення, що призводить до зростання бази внутрішнього капіталу

створює конкуренцію традиційним банкам

В залежності від того, що говорять банківські закони країни, лізинг може бути спочатку запроваджений банком прямо або непрямо, або через дочірню компанію, організовану спеціально для цієї мети, або якщо дозволяє регулювання, незалежною лізинговою компанією. Незалежно від цього лізинг в кінцевому рахунку надає додаткове джерело фінансування на тому ринку та щодо того продукту, який є конкурентом традиційним банківським продуктам. Така конкуренція змушує банки бути більш ефективними у своїй кредитній практиці

заохочує до створення нових фінансових продуктів

Оскільки лізингові компанії дуже капіталомісткі у своїх розширених закупівлях все більшої кількості обладнання для лізингу, вони прагнуть бути на передньому краї розвитку нових продуктів фінансового ринку. Наприклад, лізингові компанії, окрім випуску векселів, облигацій, акцій, та подібних фінансових продуктів, можуть заохочувати до кредитування без права реверсу, забезпечення та інших складних засобів інвестування, і це все може допомогти країні залучити не тільки внутрішній, а й іноземний капітал

дозволяє розвивати вторинні ринки

Хоча первісний лізинговий продукт, пропонується в країні, майже завжди повністю окупується, незалежно від залишків, і обладнання передається лізингоодержувачу в кінці терміну лізингу за номінальну суму, лізингодавці в кінцевому рахунку починають займати більш раціональну позицію щодо залишкової вартості, яка вимагатиме від них розпорядження майном за ціною, яка щонайменше підтримує цільовий прибуток від лізингової операції. В багатьох економіках, що розвиваються, дуже в обмеженій кількості існують організовані ринки обладнання, що вже було у використанні. Лізинг, оскільки він створює постійні поставки обладнання, яке вже було у використанні, може сприяти розвитку організованого вторинного ринку для численних товарів. Транспортні засоби та інше транспортне обладнання завдяки своїй високій вторинній вартості та великій можливості бути проданими, зазвичай лідирують на цьому ринку

Рис. 1. Значення лізингу в розвитку національних та міжнародних ринків

Таким чином, на основі дослідження зарубіжного досвіду розвитку лізингових послуг в країнах з розвинутою економікою дозволяє зробити ряд висновків:

- ринок лізингових послуг значно зміцнює виробничий сектор економіки, стимулюючи приплив інвестицій у промислове виробництво;

- лізингові угоди укладають спеціалізовані лізингові компанії, що мають відповідну інфраструктуру та інформаційну базу, а не комерційні банки;

- практика податкових пільг у лізингових операціях створює реальні стимули, необхідні для розвитку лізингової діяльності та розширення спектру лізингових послуг.

Стосовно України то в даний час структуру ринку за видами предметів лізингу являє собою рейтинг сегментів, найбільш привабливих для лізингових інвесторів.

Перші місця стабільно займають автотранспорт і залізничний рухомий склад - найбільш ліквідні активи. У сумі на них припадає половина всіх лізингових операцій. Практично всі нові лізингові організації з іноземним капіталом, що виходять на вітчизняний ринок, починають працювати в секторах лізингу автотранспорту і рухомого складу. Завдяки більш низьким ставкам залучення фінансування і досконалим технологіям бізнесу, вони успішно конкурують з українськими компаніями в цих сегментах.

Вітчизняні лізингові компанії, що не мають конкурентної переваги у вартості фінансування, змушені перенаправляти свою діяльність в ті сегменти, які є менш привабливими. Сегментами, які мають найбільший ринковий потенціал є лізинг будівельної, дорожньо-будівельної, сільськогосподарської техніки, харчового, машинобудівного, технологічного, поліграфічного, деревообробного, лісозаготівельного обладнання і т.д. Потенціал цих сегментів обумовлений високою ліквідністю лізингових активів і відносно невеликим обсягом операцій, високим дефіцитом фінансування.

Крім того, слід виділити декілька сегментів ринку, які мають особливо великий потенціал зростання. Це сегмент лізингу будівель і споруд, промислових комплексів, енергетичного обладнання, суден. Можливість розвитку даних сегментів в сучасних умовах господарювання істотно обмежена необхідністю залучення довгострокового фінансування, що обумовлено високою ціною предметів лізингу та тривалістю їх окупності.

Вказане дозволяє констатувати, що в Україні лізинговий бізнес перебуває в стані розвитку, для якого характерні проектування і реалізація нових технологічних та організаційно-економічних рішень щодо змісту лізингових схем на базі ключових компонент лізингової операції: об'єктів лізингу, складу суб'єктів-учасників, комплексу договорів.

У сучасній науковій економічній літературі особливого значення набувають проблеми та перспективи розвитку лізингу як виду підприємницької діяльності, використання якого дозволяє здійснити технічне переоснащення виробництва і зробити структурну перебудову вітчизняної економіки в цілому. Роль фінансово-кредитних організацій у даному процесі немало-важлива, так як вони являють собою сукупність державних, приватних та комерційних організацій, що здійснюють фінансово-кредитні операції і сприяють розвитку лізингу в країні. Традиційно до них належать банки, лізингові, страхові, інвестиційні та інші фінансові установи. Організація діяльності вказаних організацій дозволяє налагодити ефективну систему лізингових відносин, що відіб'ється на розвитку економічних показників держави. Відповідно до діючого законодавства в Україні учасниками лізингової угоди є: лізингодавці, лізингоотримувачі, підприємство-продавець та інші суб'єкти господарювання (табл. 1).

Таблиця 1. Склад та особливості діяльності учасників лізингової угоди в нормативно-правових актах

Суб'єкти. Діяльність	Склад суб'єктів відповідно до		Види відносин
	Закону України про фінансовий лізинг	Моделльний закон про лізинг	
	Стаття 2 "Суб'єкти лізингу"	Стаття "Суб'єкти лізингу"	
Лізингодавець - надання лізингових послуг; - надання нового ефективного каналу збуту продукції для підприємств виробників основних засобів	юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингоодержувачу	фізична або юридична особа, яка в ході здійснення лізингової діяльності набуває у власність майно і надає його як предмет лізингу лізингоодержувачу за певну плату, на певний термін і на визначених договором лізингу умовах у тимчасове володіння і в користування з переходом або без переходу до лізингоодержувача права власності на предмет лізингу після закінчення договору лізингу	- купівлі-продажу майна у виробника; - кредитні з банком або іншою фінансовою установою; - орендні з лізингоотримувачем;
Лізингоодержувач - придбання лізингових послуг; - оновлення складу основних засобів	фізична або юридична особа, яка отримує право володіння та користування предметом лізингу від лізингодавця	фізична або юридична особа, яка зобов'язана прийняти предмет лізингу за певну плату, на певний термін і на визначених договором лізингу умовах у тимчасове володіння і в користування для підприємницьких цілей або отримання іншої суспільно корисного ефекту	- орендні з лізингоотримувачем
Продавець (постачальник) - виробництво, основних об'єктів основних засобів	фізична або юридична особа, в якій лізингодавець набуває річ, що в наступному буде передана як предмет лізингу лізингоодержувачу	фізична або юридична особа, яка відповідно до умов договору купівлі-продажу з лізингодавцем продає лізингодавцю в обумовлений термін майно, що є предметом лізингу. Продавець зобов'язаний передати предмет лізингу лізингодавцю чи лізингоодержувачу відповідно до умов договору купівлі-продажу. Продавець може одночасно виступати в якості лізингоодержувача в межах одного лізингового правовідносини (зворотній лізинг)	- купівля продажу з лізингодавцем – лізинговою компанією
Інші - страхування; - кредитування та ін.;	інші юридичні або фізичні особи, які є сторонами багатостороннього договору лізингу	-	- страхові компанії; - кредитні установи; - посередники

"Лізингу притаманний трьохсторонній характер взаємовідносин і тому більшість вчених-економістів виділяють трьох основних суб'єктів лізингових відносин: лізингодавця, лізингоодержувача та постачальника лізингового майна. Роль та функції лізингодавців виконують фінансово-кредитні установи, фінансово-лізингові компанії, філії та підрозділи виробників лізингового майна, державні та місцеві органи (комітети з управління майном, відділи маркетингу, комерційні банки)" [3].

Таким чином, виходячи з проаналізованих зв'язків між суб'єктами лізингових відносин можна виділити ряд видів економічних відносин, а саме: орендні, кредитні, інвестиційні, купівлі-продажу та податковий.

Властивості названих відносин при формуванні лізингових угод здатні поєднуватися та взаємопроникати один в одну, формуючи в залежності від умов договору численні конфігурації з різним набором учасників, принципів і властивостей, що ілюструє модель комплексу організаційно-економічних механізмів лізингу об'єктів основних засобів. Саме здатність лізингу концентрувати в рамках однієї угоди найбільш прийнятний набір принципів і властивостей різних форм взаємодії лежить в основі переваг лізингу (табл. 2).

Вітчизняний дослідник проблем правового статусу лізингових компаній Ментух Н.Ф. обґрунтовує наступні "ознаки лізингової компанії: господарська організація, що має статус фінансової установи; основним видом діяльності є здійснення лізингової діяльності (надання послуг фінансового лізингу); створення у визначеному законодавством порядку в будь-якій з передбачених законодавством організаційно-правових форм; безпосереднє на професійній основі здійснення лізингової діяльності, що передбачає інвестування коштів і набуття предмета лізингу у власність для передачі його у володіння та користування лізингоодержувачу; професійна основа діяльності; мета діяльності полягає у задоволенні майнових інтересів інших суб'єктів (лізингоодержувачів) в отриманні предмета лізингу у володіння та користування; наявність відокремленого майна, закріпленого на визначеній законодавчо правовій основі (титул) – праві власності, господарського відання, оперативного управління, оренди; наявність господарської правосуб'єктності" [1].

Таким чином на основі, представленої моделі економічних відносин в частині лізингової угоди, а також географічного аналізу діяльності лізингодавців в Україні, можна виділити шість видів професійних учасників лізингового бізнесу в Україні.

Співпраця з лізинговою компанією, що відноситься до того чи іншого типу, як правило, має особливості, які необхідно враховувати при проведенні переговорів, остаточному виборі лізингодавця і укладення з ним лізингового контракту.

З метою з'ясування напрямів організації лізингового бізнесу в Україні дамо характеристику кожному виду лізингодавців:

- комерційні лізингові компанії, створені банками, або самі є комерційними банками, в більшості випадків орієнтуються на надання стандартних лізингових послуг широкому колу клієнтів, що не виключає переважного обслуговування клієнтів "власного" банку. Зазвичай банки не тільки фінансують діяльність дочірніх компаній, але і активно постачають їм клієнтів з числа тих, хто звертається безпосередньо в банк за отриманням кредиту на придбання основних засобів. Природно, що компанії, які входять до структури великих банків, і самі є найбільш крупними на ринку, мають великий портфель замовлень. Вони, як правило, схожі на західні, використовують найсучасніші методи роботи, мають кваліфікований персонал. Прикладами таких компаній в Україні є: АТ "ІНДЕКС-БАНК", ВТБ Лізинг Україна, ОТП Лізинг, Райффайзен Лізинг Аваль, VAB Лізинг та ін.

- комерційні лізингові компанії, які можуть створюватися за галузевою чи виробничою ознаками. Галузеві лізингові компанії орієнтуються на обслуговування підприємств певної галузі. Галузями, найбільш привабливими для розвитку російського лізингу, практики вважають: сільське господарство, будівництво, важке машинобудування, транспорт (авіа-і судоперевозки). Прикладами таких лізингових компаній в Україні є: Фірма "Таврія-Лізинг ЛТД", ТОВ "ОВТЗ "Макс Авто", ТзОВ "Лізингова компанія "Універсальна", ТОВ "Ілта", ТОВ "Оптіма-лізинг", ТОВ "Перша західно-українська лізингова компанія", ДП "Агрореммаш-лізинг", ПП "Транскомлізинг", Підприємство з іноземними інвестиціями "Віп-рент", ТОВ "Галеон", ТзОВ "Інвестиційно-лізингова компанія "Рента", ТОВ "Атомпромкомплект", ІНГ Лізинг Україна, Автоприват, ВАТ "Укртрансплізинг", ДП "ЛК

"Укресімлізинг", Український Лізинговий Фонд, ТОВ "Адванс", ТОВ "Види-Лізинг", ТОВ "А-Лізинг", ТОВ "Арма-Лізинг", ТОВ "Бук-Лізинговий дім", ТОВ "Вестлізинг", ТОВ "Главлізинг" та ін.;

- *напівкомерційні лізингові компанії*, створені за участю державних чи муніципальних органів і фінансуються (частково або повністю) за рахунок відповідних бюджетів, а також регіональні організації, створені для підтримки малого підприємства і отримали ліцензію на проведення лізингових операцій. Особливістю цього виду лізингових компаній, особливо створених безпосередньо державними та муніципальними структурами, є жорстка орієнтованість на здійснення лізингових угод з визначеними типами клієнтів. Умови лізингових угод, які пропонуються цими компаніями, а вони звичайно використовують пільгове бюджетне фінансування, є більш привабливими для клієнтів, у порівнянні з умовами, запропонованими комерційними лізинговими компаніями, проте доступність їхніх послуг сильно обмежена. Часто перед такими компаніями питання ефективності чи хоча б надійності лізингових проектів стоїть не так гостро, як для комерційних лізингових компаній. В Україні функціонують наступні компанії такого типу: ДП НАК "Укргролізинг", ДП "ЛК "Укресімлізинг", ДП "Надра-Сервіс", ВАТ "Райпостач", ДП "Агрореммаш-лізинг";

- *лізингові компанії, створення вітчизняними виробниками обладнання*. Даний тип компаній – лізингодавців створюються для залучення корпоративних клієнтів, що мають можливість купувати великі обсяги устаткування, яке виробляється підприємством. Такими компаніями в Україні є: Avis Україна, ТОВ "Богдан-Лізинг";

- *іноземні фірми - постачальники обладнання, автотранспортних засобів і технологій*, в основному великовантажних автомобілів, хоча останнім часом ця тенденція поступово поширюється і на виробників розмнужувальної, оргтехніки, в деяких випадках, друкарського обладнання. Вони використовують лізинг в

якості інструмента збуту своєї продукції. Вони були змушені створювати лізингові компанії у зв'язку з поступовим насиченням ринку і зрослої конкуренцією. Типовими прикладами таких компаній є: XEROX, IVECO, ТОВ "Сканія Кредит Україна", DAF, Порше Лізинг Україна. Лізингові угоди, укладені іноземними фірмами-виробниками, звичайно передбачають участь російського банку, прийнятного для іноземної фірми, що видає гарантію за свого клієнта кінцевого лізингодержувача;

- *міжнародні лізингові компанії* використовують можливість отримання дешевших порівняно з внутрішніми кредитними ресурсів і високий ступінь обережності до невідомих російським лізинговим компаніям з боку західних виробників і постачальників устаткування. Такими компаніями являються, наприклад, Порше Лізинг Україна, ТОВ "Панта Рей Систем" ТОВ "Міжнародна лізингова компанія", Accord, Capital Хюпо Альпе-Адрія-Лізинг, ALD Automotive, СГ Еквіпмент Лізинг Україна, Ерсте Груп Імморент Україна. Основною метою діяльності міжнародних лізингових компаній в Україні є фінансування продажів устаткування зарубіжних постачальників для вітчизняних підприємств та іноземних фірм, які працюють на території України. Західні банки змушені утримуватися від значних інвестицій у український лізинг, серед іншого, через високі резервних вимог за українськими кредитами, передбачених в їхніх країнах. Міжнародні лізингові компанії, не обтяжені необхідністю створення таких резервів на випадок втрат, розвивають свою діяльність в Україні більш активно. Міжнародні лізингові компанії створюють свої філії з повним володінням або спільні підприємства, або одночасно слідує обом цим стратегіям. Обсяг міжнародного лізингу в Україні досить великий, особливо при оренді телекомунікаційного обладнання та транспортних засобів. Кілька великих європейських лізингових компаній оформляють ліцензії на організацію міжнародного фінансування лізингу в Україні. Передбачається значне розширення цієї форми міжнародного фінансування.

Таблиця 2. Модель економічних відносин між різними учасниками лізингової угоди

Постачальники об'єкту лізингу	Кредитори лізингової угоди	Лізингоотримувачі		Посередники	Держава
Склад учасників:					
- власники майна; - виробники; - постачальницько-збутові організації; - торгівельні фірми.	- банківські установи; - кредитні спілки; - фінансові компанії; - інвестиційні компанії	Юридичні та фізичні особи які займають виробництвом товарів, робіт, послуг		Дистриб'ютори, дилери, брокери, маклери, консигнатори, агенти виробників, комівояжери, консультанти	Державні податкові органи
Вид економічних відносин з лізинговою компанією					
Купівлі продажу	Кредитний	Орендний	Інвестиційний	Посередницькі	Податкові
Принципова характеристика					
Перехід права власності	Відносини основані на принципах поверненості, платності, строковості	Розмежування прав власності, володіння та користування	Забезпечення підприємств основним капіталом	Супроводження лізингової угоди різного роду послугами	Податкові пільги учасникам інвестицій в основний капітал
Умови					
- умови постачання; - умови переходу права власності; - умови кредитування; - розмір та періодичність платежів; - розмір та строки сплати вартості	- мета кредитування; - строк кредитування; - порядок сплати; - розмір відсотків; - норма забезпечення; - оцінка платоспроможності.	- умови експлуатації; - строк користування; - умови сплати орендних платежів; - умови внесення змін в об'єкт оренди; - умови розподілу витрат на утримання.	- техніко-економічне обґрунтування проекту та його експертиза; - умови інвестування; - джерела фінансування; - інвестиційні пільги.	- вид посередницьких послуг; - умови надання послуг; - умови здійснення розрахунків	- визнання при розрахунку бази оподаткування витрат і доходів; - визнання розрахунку амортизації;
Інструмент реулювання					
Договір придбання	Кредитний договір	Договір лізингу		Договір про послуги	Податкове законодавство
Лізингові компанії					
Лізингові компанії створення банками	Комерційні лізингові компанії	Державні лізингові компанії	Лізингові компанії створенні виробниками	Іноземні компанії створенні виробниками	Міжнародні лізингові компанії
Об'єкт лізингу					
Інвестиційний одиничний товар	Інвестиційний товар-група	Інвестиційний товар-об'єкт		Інвестиційний товар-програма	
Машини, обладнання, транспортні засоби та ін..	Комплекс технічних засобів з набором експлуатаційний послуг	Комплекс технічних засобів виробничого та невиробничого призначення		Комплекс спеціально споруджуваних об'єктів відповідного договору	

Розглянемо особливості створення лізингової компанії в Україні, що дасть можливість встановити напрями її господарської діяльності. Реєстрація лізингової компанії – досить трудомісткий процес, який відбувається в кілька етапів. лізингова компанія набуває статусу фінансової установи і може здійснювати свою діяльність на ринку фінансових послуг тільки після чіткого виконання усіх вимог та умов її реєстрації.

Лізингова компанія, як юридична особа, може створюватися в будь-якій організаційно-правовій формі: товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та додатковою відповідальністю (ТДВ), акціонерне товариство (приватне, чи публічне) (АТ, ПрАТ, ПАТ). Відповідно, статутний капітал компанії формується відповідно до обраної організаційно-правової форми.

Стосовно права надання юридичною особою фінансових послуг, зокрема лізингових то відповідно до

діючого законодавства України можливо два варіанти: по-перше, внесення інформації про підприємство в Перелік юридичних осіб, які мають право надавати фінансові послуги та перебувають на обліку в Нацкомфінуслуг, по-друге, внесення інформації про підприємство до Державного реєстру фінансових установ. Таким чином, при першому варіанті компанія не є фінансовою установою, й відповідно до неї висувається менше вимог. Така компанія, не має вагомого значення на ринку лізингових послуг, адже у зв'язку з відсутністю відповідних вимог, щодо фінансового стану компанії, її кадрового складу така компанія є менш привабливою для потенційних лізингоотримувачів, а також це не дає гарантії виконання зобов'язань перед потенційними кредиторами лізингових угод та продавцями обладнання. Механізм реєстрації лізингової компанії представлений в табл. 3.

Таблиця 3. Документальне забезпечення реєстрації лізингової компанії

Створення юридичної особи	Довідка про надання фін. послуг	Реєстрація фінансової установи
Назва підприємства	Заява про постановку на облік;	заявление о внесении информации в Реестр;
Вибрати систему оподаткування	Реєстраційну картку юридичної особи з загальною інформацією;	
Визначити вид, розмір і розподіл частин у Статутному капіталі	Копії зареєстрованих установчих документів, всіх змін і доповнень до них на момент подання заяви, засвідчені нотаріально або органом, який зареєстрував оригінал документа;	
Встановити форму керівного органу	Копію свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи, засвідчену в нотаріальному порядку або органом, який видав цей документ;	
Затверджена юридична адреса	Оригінали положень / правил, що регулюють порядок надання послуг з фінансового лізингу	
Вибрати вид діяльності за КВЕД	Довідку про освітньо-кваліфікаційному рівні працівників юридичної особи (керівник, бухгалтер)	
Від фізичних осіб: Копії паспортів засновників	Копію документа, що підтверджує право власності або користування приміщенням за місцезнаходженням юридичної особи, засвідчену підписом керівника та скріплену печаткою юридичної особи;	
Від юридичних осіб: Свідоцтво про державну реєстрацію юр. особи (нотаріально завірена копія)	Копію наказу про призначення працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу	інформацію в довільній формі про відсутність порушень чинного законодавства у сфері регулювання ринків фінансових послуг протягом року, що передує зверненню юридичної особи
Від юридичних осіб – нерезидентів Нотаріально засвідчена копія документа, що підтверджує реєстрацію в країні місцезнаходження юр. особи.		фінансову звітність за останній календарний рік, підтверджену аудитором (аудиторською фірмою), та проміжну фінансову звітність, підтверджену аудитором (аудиторською фірмою) за станом на останній день кварталу, що передує поданню заяви. Новостворені заявники надають тільки Баланс
		аудиторський висновок про власний капітал, який повинен включати підтвердження фактичного виконання зобов'язань з формування статутного капіталу компанії відповідно до вимог чинного законодавства за станом на останній день місяця, що передує;
		довідку про відсутність взаємовідносин щодо права власності, заборгованості або іншого конфлікту інтересів з аудитором, який здійснив аудиторську перевірку фінансової компанії;
		інформацію про наявність та відповідність вимогам чинного законодавства системи бухгалтерського обліку , облікової та системи реєстрації щодо фінансових послуг у довільній формі;
		Зразки договорів з клієнтами з надання певних видів фінансових послуг, затверджених уповноваженим органом заявника відповідно до його установчих документів

Послуга з фінансового лізингу - це операції з фінансовими активами, які полягають у придбанні юридичною особою (лізингодавцем) у власність речі у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингодержувачем специфікацій та умов і передачі цієї речі у користування лізингодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) на підставі договору фінансового лізингу.

Юридична особа має можливість надавати послугу з фінансового лізингу, якщо:

- у предметі діяльності, визначеному установчими документами, передбачено здійснення діяльності з надання послуг з фінансового лізингу та враховано вимоги законодавства щодо можливості суміщення фінансових послуг;

- при наявності внутрішніх правил з надання послуги з фінансового лізингу, затверджених уповноваженим органом юридичної особи, згідно установчих документів;

- наявність кваліфікованих працівників, які безпосередньо здійснюють діяльність з фінансового лізингу (укладання, супроводження та виконання відповідних договорів), які мають вищу освіту за фінансовим, економічним або юридичним напрямками, та не мають непогашеної або незнятої судимості за корисливі злочини;

- довідка про взяття на облік юридичної особи, виданої Нацкомфінуслуг;

- відсутність у керівників (засновників) непогашеної судимості;

- право власності або користування приміщенням за місцезнаходженням юридичної особи.

Таким чином, компанія, яка має намір надавати лізингові послуги повинна відповідати ряду законодавчих вимог, які висуваються до фінансових установ, які є учасниками ринку небанківських фінансових послуг. Виходячи з аналізу нормативно-правових актів, щодо регулювання ринку небанківських фінансових послуг, пропонуємо наступне групування критеріїв відповідності компанії фінансовим установам (рис. 2).

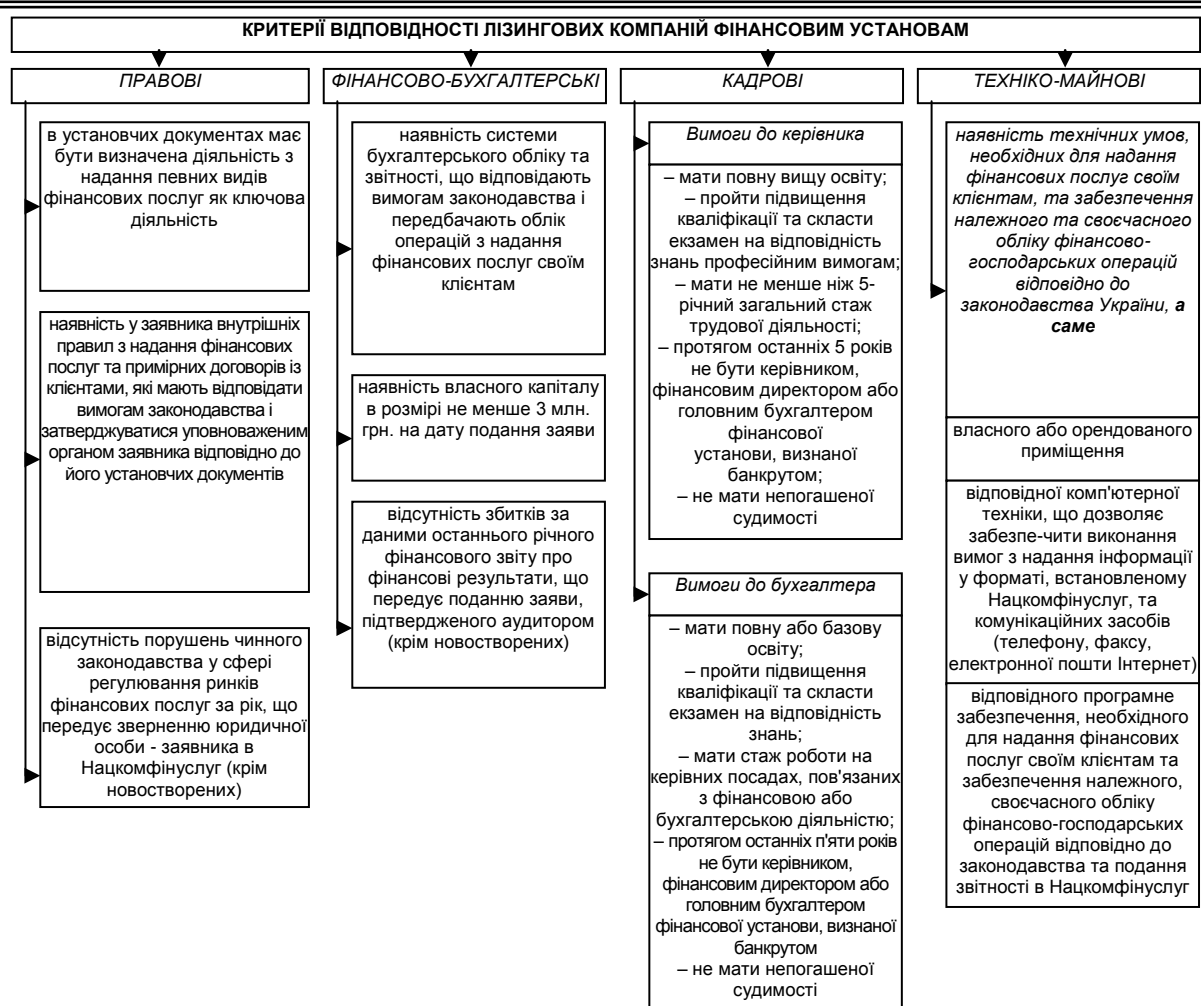

Рис. 2. Критерії визнання лізингової компанії фінансовою установою

Таким чином, визначенні критерії функціонування лізингових компаній, мають визначну роль в формуванні системи бухгалтерського обліку їх діяльності. Кожна група критеріїв висуває відповідні вимоги до: *організації бухгалтерського обліку* – правові критерії в частині внутрішнього регулювання системи управління, бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, кадрові критерії в частині професійно-кваліфікаційних вимог до головного бухгалтера та техніко-майнові критерії в частині комп'ютерної форми ведення бухгалтерського обліку; *методики бухгалтерського обліку* – фінансово-облікові критерії, в частині облікового відображення фінансових послуг та формування фінансової звітності; об'єктів бухгалтерського обліку – фінансово-бухгалтерські в частині формування власного капіталу та формування фінансових результатів (доходів та витрат, прибутку та збитку), техніко-майнові в частині наявного майна в компанії, зокрема, будівель та споруд, комп'ютерної техніки та програмного забезпечення.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

На основі проведеного дослідження пропонуємо наступні напрями удосконалення процесу формування бухгалтерського обліку діяльності лізингової компанії, які забезпечать відповідність її діяльності законодавчо-затвердженим критеріям:

- *система внутрішнього регулювання бухгалтерського обліку*: положення про порядок надання послуг з фінансового лізингу, положення про організацію бухгалтерського обліку, положення про організацію внутрішнього контролю та фінансового моніторингу, положення про облікову політику, положення про договірну політику (з додатками про затвердження типових форм договорів про фінансові

послуги), інструкція бухгалтерського обліку операцій з фінансового лізингу, інструкція бухгалтерського обліку операцій оперативного лізингу;

- *організація та методика бухгалтерського обліку*. Система обліку повинна бути організована в комп'ютерному середовищі та інтегрована в єдину інформаційну систему управління діяльністю лізингової компанії та обліку договорів лізингу.

Таким чином, проведе дослідження, дозволило обґрунтувати сукупність економічних відносин пов'язаних з лізинговою угодою та визначити напрями взаємодії лізингової компанії з іншими суб'єктами. Застосування запропонованих положень в практиці лізингового бізнесу дозволить підвищити ефективність лізингових угод та удосконалити систему управління лізинговою компанією.

Список використаних літературних джерел:

1. *Ментух Н.Ф.* Правовий статус лізингових компаній та їх особливості / Н.Ф. Ментух // *Юридична Україна*. – 2010. – № 3. – С. 68-73.
2. *Настасьєв В.М.* Проблеми активізації лізингової діяльності в Україні. // *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. Щорічник. – Тернопіль: Збруч, 2002. – С. 372-378.
3. *Урussoва З.П., Любогощинська А.І.* Особливості вітчизняної практики проведення лізингових операцій у сучасному економічному просторі // *Вісник Запорізького національного університету* / З.П. Урussoва, А.І. Любогощинська. – 2010, - № 3(7). – С. 145-149.

НІКОЛАЄВА С.П. – здобувач кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції: 19.10.2012 р.